

NEVRUZ

Avrasya'nın Ortak Bayramı

Tabiat ile iç içe, kucak kucağa yaşayan, toprağı "ana" olarak vasıflandıran Türk'ün düşünce sisteminde "baharın gelişi" elbette önemli bir yere sahip olacaktı.

Nevruz, Türk dünyasının kuzeyinden güneyine, batısından doğusuna kadar uzanan engin coğrafyada yaşayan toplulukların pek çoğı tarafından yaygın olarak kutlanan bahar bayramıdır. Bütün bayramların dinî ve millî bir inanıştan, o toplumu ilgilendiren ortak bir hatıradan, geleneklerden, duygulardan ve tabiatın insanlara tesir eden bir olayından doğduğuna inanılır.

Tabiat ile iç içe, kucak kucağa yaşayan, toprağı "ana" olarak vasıflandıran Türk'ün düşünce sisteminde "baharın gelişi" elbette önemli bir yere sahip olacaktı. Çünkü insan vücudu, baharda uyarıldığı kadar kışta uyandırılmaz. İç karartıcı, yeknesak günlerin ardından doğan hareketli, pırıl pırıl güneşli, kuş ve hayvan sesleriyle kurulmuş ilahî orkestranın musikisi insan hayatını canlandırır. Ayrıca ortaya çıkan rengârenk tablo kıştan bahara geçişi ne de güzel tasvir eder: "Bir yanda her tarafı kaplayan soluk, mat ve daha çok beyazın hakim olduğu renkler, diğer yanda yeşilin değişik tonları arasında baş veren binbir renk cümbüşü... Birisi hareketsiz, şekilsiz; diğeri kıpır kıpır, şekil şekil, çiçek çiçek... Kış, sağır ve dilsiz; ilkyaz duygulu, coşkulu, kulaklara fısıldadığı nağmelerle cazibeli... Birinde tabiat hayat dolu, diğerinde donmuş, yeniden doğmak üzere uyuşmuş kalmış...

Genellikle Nevruz, yani Farsça "Yeni Gün" adını taşıyan bahar bayramı, **insan ruhunun** tabiattaki uyanışıyla birlikte kutladığı bir bayramdır. Böyle bir bayramın, yani mevsimlerin değişikliğinden doğan özel günlerin, başka başka adlar altında birçok milletin sosyal hayatında yer aldığı da bilinmektedir. Mesela, Hristiyan âleminin dinî **muhteva ile** şekillendirerek ve Noel Baba sembolü ile karlar ülkesinden geyiklerin çektiğı kızaklarla neşe ve ümitleri taşıdığı "Noel Bayramı" bunun farklı

bir örneğini teşkil eder. Bu kutlamalarda yine bahara duyulan özlem "çam ağacı" motifi etrafında şekillendiriliyor. Aynı zamanda bir takvim değişikliğini de ifade eden bu kutlamalara baktığımızda Türk' ün kutladığı "bahar bayramı"nın da bir takvim değişikliğini yansıttığı görülüyor. Burada dikkati çeken husus "baharın başladığı zaman"dır.

Türk, bu takvim değişikliğini "toprağın uyandığı gün" ile özdeşleştirmiştir. Kışın ortasında baharı kutlamaz. Türklerde bir tabiat, varoluş, diriliş bayramı niteliğinde olan Nevruz'un ruhî atmosferini ve eskiliğini anlayabilmek için kültürümüzün yıpranmış, tozlu ve pek **okunmayan** eski sayfalarına bir göz atmamız gerekiyor. Bu coşkuyu Türk kamları dualarında, niyazlarında şöyle ifade ediyorlar:

"... Yüce Göktanrı'nın ilk defa gürllediği, yağız yer, altmış türlü çiçeklerle ilk defa bezendiği, altmış türlü hayvan sürülerinin ilk defa kışnediği ve melediği zaman sen (Türk'ün Atası) yaradıldın!"

Bu sözler Türk'ün yaratılış felsefesinin, inancının, hayat tarzının ifadesidir. Bütün bayramların dinî ve millî bir inanıştan, o toplumu ilgilendiren ortak bir hatıradan, geleneklerden, **duygulardan ve tabiattan** doğduğundan bahsetmiştik. İşte millî bir bayram olan Nevruz da Müslüman olan ya da olmayan çeşitli Türk toplulukları arasında kamların dua ettikleri asırlar öncesinden günümüze kadar farklı farklı şekillerde, ama aynı ruhla hâlâ kutlanmakta. Bu bayram İslâmiyet'i kabul etmiş olan ilk Müslüman konar göçer Türk topluluklarında; sürgün avı, toy, şölen, yuğ vb. gibi İslâmiyet'le çatışmayan âdetlerden biri olarak devam edegelmiştir. Böylece bu ananeler günümüz Türk dünyasına ortak kültür mirası olarak intikâl etmişlerdir. Gelenekler, tarihini kesinlikle tespit edemediğimiz dönemlerden kalmadır. Neden, niçin, nasıl gibi sorular sorulmadan atadan oğula kalmıştır. Gelenekler bu özelliğiyle millet bağına güçlendiren en önemli unsurlardan biridir. Baharın gelişinin kutlandığı **bugün de böyle bir gelenektir.**

Nevruz, çeşitli kültür çevrelerinde, farklı etnik gruplarda farklı bir muhtevaya ve anlama sahip olmuştur. Kültürler arasındaki iletişim sonucunda çeşitli kültürlerle girmiş ve benimsenmiştir. Eldeki tarihi kaynaklardan hareketle en eski Türk adetlerinden, bayramlarından biri olduğu kesinleşmiştir. Yeni yılın başlangıcı, yenilik, coşku, canlanma gibi nitelikler hiç değişmeden günümüze kadar yaşadığı uçsuz bucaksız coğrafyalarda görülmektedir.

Çin kaynaklarından Kutadgu Bilig'e, Kaşgarlı Mahmud'dan Bîrûnî'ye,

Nizâmü'l Mülk'ün Siyasetnâme'sinden Melikşah'ın takvimine kadar, Akkoyunlu Uzun Hasan Bey'in kanunlarına kadar gelen bir çizgide **Nevruz** ile ilgili kayıtlar eldedir. Diğer taraftan Sivas hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed, Safevi Türkmen Devletinin kurucusu Şah İsmail (Hataî), Osmanlılarda Sultan I. Ahmed ve Sultan Dördüncü Murad gibi hükümdarların, Mustafa Kemal Atatürk'ün; din adamlarımızdan Kazasker Bâki Efendi ve Şeyhülislam Yahya Efendilerin, şairlerimizden Kuloğlu, Pir Sultan Abdal, Kaygusuz Abdal, Şükrü Baba, Hüsnü Baba, Fuzulî, Nev'î Efendi, Nef'î, Nedim, Hüseyin Suad ve Namık Kemal gibi şairlerimizin Fatih devri vezirlerinden Ahmed Paşa'nın; büyük Azeri şairi Şehriyar'ın ve büyük Türkmen şairi Mahdumkulu'nun uzun bir tarih boyunca Nevruz bayramının gelişini "Nevruziye" veya "Bahariye" denilen şiirlerle kutladıklarını da biliyoruz.

Ayrıca Nevruz'un Türk musikisinin en eski mürekkep makamlarından biri olarak da kültürümüzde yedi yüzyıldan fazla bir maziye sahip olduğunu da biliyoruz. Bu makam ilk defa Urmiyeli Safiyüddîn **Abdümü'mîn Urmevî (1224-1294)** tarafından kullanılmıştır. Bu şekilde **elimizde yirminin üzerinde makam bulunmaktadır.**

Nevruz geleneği ne Sünnilikle, ne Alevilikle, ne Bektaşilikle doğrudan doğuş bağlantısı olmayan, İslâmiyetten çok öncelere giden bir gelenektir. Yani bir dinin veya mezhebin bayramı değildir. Bu yüzden de herhangi bir şekilde bir mezhep adına, bir din adına, bir etnik menşe adına bağlı gösterilmesi, istismar edilmesi bir ayrılık unsuru olarak takdim edilmeye çalışılması yanlıştır. Tarihin ve kültürün bütün gerçeklerine aykırıdır.

1990 yılında bağımsızlıklarını ilan eden Türk Cumhuriyetleri'nde **Kırgızistan, Kazakistan, ?zbekistan, Türkmenistan ve Azerbaycan ile Rusya Federasyonu bünyesindeki Tataristan 21 Mart Ergenekon/Nevruz Bayramı'nı "Milli Bayram" olarak ilan etmişlerdir.** Bu günün coşkuyla kutlanmasına büyük önem vermektedirler. Türk kültüründen kaynaklanan Ergenekon/Nevruz bayramı, her yönüyle Türk gelenek ve görenekleriyle zenginleşmiş ananevi ve temeli beş bin yıllık Türk tarihine dayalı milli bir bayramdır. Türkiye'de de 1991 yılında Türk Dünyası ile **birlikte ortak bir gün olarak resmi tatil olmaksızın bayram ilan edilmiştir.**

Nevruz; Türk insanını birbirine kenetleyen, bağlayan, Ergenekon'dan demir dağları eriterek dirilen atalarının ruhlarıyla yanan bir ateştir. Bu ateş, hiç sönmeden binlerce yıl yandı ve gelecekte de kıvılcımlarından **binlerce gönü tutuşturarak "ortak kültür ocağı"nda binlerce ruhu**

ısıtacaktır. Avrasya'nın ,Türk âleminin Nevruz toyu kutlu olsun,Nevruz
g  lleri geleceğe umutlar taşısin.

Kaynak: Hatice Emel AŞA, Yeni Avrasya Dergisi, Mart-**Nisan 2000**